

FÉNYKÉPÉSZETI LAPOK.

H A V I K Ö Z L Ö N Y .

T A R T A L O M :

A rajzoló és chemikus fényképész. Irta Takács S—a—r.

Gyakorlati fényképezés:

I. Tapasztalatok a „nedves kezelés” körül. (Folyt.) Veress Ferenctől.

Állítás, világítás és összehangzás. A „Deut. Phot. Zeit.” után.

A gyakorlati photocheramikáról. (Folyt.) Veress Ferenctől.

Megnyitó beszéd. (Folyt. és vége) Veress Ferenctől. — Apróságok.

A borítékon: A szerkesztő izenetei.

A magyarországi ismert fényképészek stb. névsora. (Folyt.) — Újabb előfizetők. — Hirdetések.

A rajzoló és chemikus fényképész

Elmefuttatás.

E lapok 6-ik számában Rottmann F. úr „Rajz, füstés vagy chemia?” cím alatt egy igen figyelemre méltó cikkecskét közölt, mely míg egyfelől arról győzi meg az olvasót, hogy a cikkiró sokoldalú és hasznos tapasztalatokat gyűjtött, addig másrészről éles világításba helyezi a chemia szükségét a szakértő fényképésznél.

Nem kutatom azt, hogy ez a cikk az egyes olvasókra minő hatással volt és mennyiben nyugtatta meg a chemikus fényképészeket, sem azt, hogy Rupprecht úrnak korábbi s a rajzolásra vonatkozó nézete minő elismerésben részesült egyeseknél; annyit azonban magából a cikkből is ki lehet venni, hogy írója meglehetősen egyoldalú tudományyal rendelkező fényképésznek tartja azt, ki csak a rajolásban jártas. — Csakhogy midőn Rupprecht úr a rajzolás tekinté az egyedül sikerhez juttatónak, éppen olyan szélsőségbe csapott át mint Rottmann úr a maga chemikus fényképe-

szével. Feltűnő is ez a két különböző nézet nagyon, ezt bizonyítja lapunk t. szerkesztőjének fölvetett találó hasonlata is a molnárról és a malomról.

Már most ezeket előre bocsátva azt hiszik bizonyosan a t. olvasók, hogy én szerény tollammal és tehetőségemmel polemiába akarok bocsátkozni e két igen tapasztalt fényképésszel, hogy ellenkezővé változtassam nézetüket s merőben semmi értéket nem talállok e két szélsőségbe eső cikkekben. Előre is megnyugtatom az olvasót e részben, mert nem fog tőlem helyreigazító adatokat hallani, hanem igenis egyéni nézeteimet fogom csak elmondani, mert azt hiszem, hogy ez szabadságában áll mindenkinek, különösen ezen a téren, hol úgy szólván mi magyarok most kezdjük e lap megszületésével élni gyermekéveinket. Meglehet, hogy én is tévedek, de ezt éppen úgy meg fogja nekem bocsátani a két úr; a mint mi nem vettük nekik rossz néven, midőn tisztán egyéni véleményüket nyilvánosságra hozták. (Az eszmecelemek fejlesztik értelmessé a munkást terünkön s az ilyszerű vitatkozások és nézeteltérések közlésére minden-

kinék nyitva áll a tér lapunkban.
— Szerk.)

Rupprecht úr — hiszem — azon tapasztalatból kiindulva óhajtja a jól rajzoló fényképészt, mely szerint látta gyakran, hogy mily szegényes, sőt botrányos fényképek azok, melyeket a mindenféle mesteremberből lett, de tanulni, művelődni vajmi ritkán akaró segédek vették a különben már kényes ízlésűvé vált közönség elé. Megtanulták ezek a negatív készítését mint a gépek, úgy járnak el mint az órák, a mester megmutatja hogyan kell felhuzni, t. i. a negatívot előállítani s oly rendes tactusban dolgoznak, mint az óra ketyegése. De már ahhoz nem értenek, hogy miként kell az órát igazgatni, ha az siet vagy késik? Ezt már csak az érti, ki tud rajzolni, vagyis a ki a műízléssel állított alakról készített negatívot tetszetősen retouch-álja ki. Ezt hiában mutatja meg néhányszor a mester, ha kellő gyakorlata nincs a segédnek, bajosan boldogul. E szempontból teljesen jogosult Rupprecht úr kívánsága, mikor azonban Rottmann úr csak egy százalékot akar a rajzolásnak adni, nagyon téved, mert higgye el nekem, hogy én tudnék egy nagyon kitűnő chemikust megnevezni, ki olyan könyveket irt a fényképészetről, melyek példányszerűek, de nem tud egy fényképet teljesen elkészíteni, mivel semmit sem ért a rajzoláshoz. De viszont akárhány olyan fényképész is van, ki tud kitűnően rajzolni s mikor a negatív készítésére vagy esetleg egy kis chemisálásra kerül a dolog, akár egy fabábot állíthatunk helyébe. Olyan korlátolt tudománya van e téren, hogy még azt sem tudja, „miféle madár az a vegybomlás?” Én részemről azt gon-

dolom, hogy maradjunk a középuton, adjunk a rajzolásnak is 40 s a chemiának is 40 százalékot, a többi huszat szánjuk egy kis aesthetikai ízlésnek.

Rupprecht úr mint praktikus mes-ter nagyon okos belátással ajánlja, hogy figyeljük meg a társaságokban az egyes állást, ülést, mozgást, testtartást stb. stb., hogy ezek nyomán a természethez mindenkor hiven állítsunk valakit az apparatus elé, mert — mint Rottmann úr igen találóan megjegyzi — nagy bűne a fényképésznek, ha idealizál! Ez a pont az, mely legjobban megragadta figyelmemet Rottmann úr cikkében. Tehát ne idealizáljunk, hanem a természethez hiven adjuk vissza az illető alakját képünkön. Miért van az tehát, hogy Rottmann úr nem helyesli azt, hogy valaki éppen akkor szerezzen a társaságok kebelében tanulmányához előképeket, midőn az ott mulató tagok fesztelen mozgása a legtermészetesebb?! Idealis alakot, állást, stb. mutat be a gyakorlatlan és kezdő színész, de ha valaki nyugodtan végzi járását, ülését s a többi testmozgást, kérдем nem természeteseke-e ezek?

Nézze meg valaki Munkácsy Krisztusán azt a dárdával hátat fordító alakot, milyen természetes hűség van azon! A szakértő művészek ezt az alakot tartják az egyik legimponálóbbnak s mit mond arra Rottmann úr, hogy egy korlátolt felfogású ember Kolozsvárról a művészhez intézett névtelen levelében éppen ezt kárhoztatta a remekművön? Azt állítja ugyanis, hogy elcsufította ez alak az egészét, mert ketté vágta hosszú dárdájával a többi alakot. E gyöngye felfogásának bizonyosan a kellett volna,

hogy a dárdával legalább is Pilátust nyársalja fel a festő — ez ideális lett volna bizonyosan! . . .

Mondok egy másik esetet is, mely a mellett szól, hogy a fényképész idealizálása egész az íztelenségig ment. Egyik kiállításon nem régebben láttam néhány fényképet, melyek a vivóiskola megkapó jeleneteit tárták a laikusok elé. Az egyik kép szemlélése alkalmával önkénytelenül elmosolyodtam. Az alakok egyikének lába ugyanis olyan ferde állásban volt bemutatva, mintha a térdtől kezdve kitekerték volna helyéből, mintha a boka helyén nyúlt volna ki a lábfej, s háta, a természetellenes állítás miatt, egészen puposnak látszott; maga az egész alak természetellenes görbeségben tűnt föl. Azt hiszem, hogy ez a fényképész sohasem látott vivóiskolát — belülről, annál kevésbé vivókat, mert lehetetlen, hogy a különben botrányos állítást bemutatta volna képén. Azt sem hiszem, hogy ferde lábú és pupos embert állított volna oda az apparatus elé, már csak a szimmetria tekintetéből sem. A hiba tehát a természetellenes állításban van s ha szót fogadna az ilyen Rupprecht úrnak, szemlélhetné a vivókat vivás közben s ilyen baklövással nem botrányoztatná meg az ízléssel és némi aesthetikai szépérzékkel bírókat. De úgy látszik idealizálni óhajtott az illető, hogy a természetes állástól elütő alak feltűnő legyen.

Ha tehát valaki a természetes helyzeteket vizsgálja s magának ízlése nemesítésében előképeket vesz ezekről, az ki fogja kerülni az idealizálást, s oly egyszerűen természetes állásokat mutat be, mintha élve állana előttünk az alak. Nagyon sok tekin-

tetben igaza van azonban Rottmann úrnak, midőn az érdekeskedés szempontjából követ dob az idealizálóra, mert szó a mi szó bizony a szög fejére ütött R. ur! Fényképészeink $\frac{1}{3}$ része ugyanis nagyon kapkod ez után a tarka pillangó után s midőn kezébe szoritja akkor látja, hogy a szépség himpora lemállott róla egészen s megmaradt a durva alap. Láttam ugyanazon a kiállításon, ugyanazoktól a kezektől egy fényképet, melyen egy gyönyörű szépségű fiatal leány volt bemutatva. A nézők szerfölött csodálkoztak azon, hogy meglehetősen gömbölyded termete ellenére miként lehet e szépségnek oly kétségbe ejtően vékony dereka, holott a nyaka is jó vastag volt? Sokan az erős elszorításnak tudták be ezt, én azonban mindjárt észrevettem hányadán vagyunk! A tisztelt collega úr legalább is $\frac{1}{3}$ részét a deréknak levágtá — mint mondani szokták — és a legnagyobb ízléstelenséggel, mert a többi testrész kövérsége kirívóan rámutatott az idealizálásra! Le lehet vágni a derékból is, ha így tetszik a rendelőknek, de az ily kép nem természetes már s nem is egyéb, mint a női hiúságnak egy kis gyöngéd legyezgetése.

Mértékletesen gyakorolva azonban többet használ mint árt. — Ez egy eset, de ha valaki többet is akar látni, álljon meg a gyakorlatlan fényképészek kirakatai előtt, vagy nézzen végig egy albumot, fog ott látni még talán szörnyeket is.

Nagyon sok ily dolgot és jelenéget figyeltem én meg a kiállításokon s a kirakatok képein, ha időm engedni fogja alkalmilag elmondom majd tapasztalataimat.

Most még a fényképészek túlszaporodására s Rottmann urnak az egyesületi eszmére vonatkozó nézeteire akarok egyet és mást megjegyezni; különösen ez utóbbiakra, mint a melyek egyenesen rám czéloznak.

Tehát a viszontlátásig!

TAKÁCSI S—A—R.
mákedv. fényk.

Gyakorlati fényképészet.

Veress Ferenczről.

I.

Tapasztalatok a „nedves kezelés” körül.

(Folytatás.)

Ezekből 18.75 grammot mérünk s midőn a vegyíték az említett 45° hőre alászállott, lehető gyorsan dobogtatjuk bele a gyapot labdákat arra ügyelve, hogy minden beledobott labdácska a vegyítéktől teljesen áthatatt lehessen, a mit üvegpálcák segítségével nehézség nélkül érhetünk el. Arra is kell ügyelnünk, hogy a gyapotok a vegyítékből ki ne érjenek. Most az edényt deszkafedővel befödve, meleg víz fürdőbe teszszük s itt tíz perczig hagyjuk, miközben arra kell figyelniünk, hogy a vegyíték 45—50 hőfoka alább ne szálljon. A gyapotot tíz perczenél több ideig hagynunk a savak vegyítékében gyakran káros, ha a savak fajsúlyai olyanok, mint föntebb mondva volt. Ha sokkal több ideig hagynók benne a gyapotot, nemcsak feloldásnak indulna, hanem egészen föl is olvadna. Ezt megelőzendők a gyapotról a vegyítéket egy más tiszta — az előbbihez hasonló — edénybe tüstént letöltjük és a gyapotban még hátramaradt vegyítéket úgy távolítjuk el, hogy a gyapotot egy jó erős üvegpálczával az edény oldalához szorítjuk s jól kinyomkodjuk; ezután tiszta folyóvizet töltünk rá bőven, ebben többször fölkarvarjuk s kevés idő múlva letöltjük róla, midőn aztán a gyapotot két erős üveg-

lap közé teszszük, hogy a még benne levő savas vizet jól kisajtolhassuk.

Most az így kipréselt gyapotot egy megfelelő 8—10 literes nagyságú porcellán-tálban levő tiszta vízbe teszszük; ebben az össze-vissza nyomkodott labdácskákat lazára tépegetvén egy nagyon ritka, spárgavázonból vart zacskóba tömjük (olyanba, a milyent nőink himzésre szoktak használni), ennek nyílását szorosan bekötjük s tíz óráig tiszta folyóvizben hagyjuk, hogy gyapotunkból a savak teljesen kimosassanak. A kinek lakása mellett folyóvíz nincs, az a gyapotot ritka szitába téve, vízvezeték csapja alá helyezze; a kinek pedig vízvezeték sincs rendelkezésére, az a föntebbi mennyiségű gyapot kimosására a padlótól másfél meter magasságra 2—3 hektoliter vízzel telt kádát helyezzen, melynek fenekéhez közel az oldalán csap és ezen — mint a kerti öntözőkön szokás — rózsza legyen. Ez alá tegye a gyapotot tartalmazó szitát két darab léczre, mely egy megfelelő magasságú csőbör szélén nyugszik. Négy-öt hektoliteresnél kisebb is lehet a felső vizes kád, mert midőn a víz benne fogyatékán van, folyton tölthetünk hozzá. Legjobb azonban ha elég nagy, mert ekkor nagyobb a benne levő víz nyomása, melynek sugarai erősebben lövelnek gyapotunkra s ez annál hamarabb tisztulhat meg. Hogy pedig kelleténél több időt ne pazarolhassunk gyapotunk mosására, annak tisztaságát koronkint ily módon kell megfigyelniünk:

Két-három csomócskát veszünk ki a szitából s belőlök a vizet egy ivóporhárba nyomkodjuk; ha ez a víz a kék lakmuspapírost nem vörösíti meg, jele, hogy gyapotunk már eléggé tiszta. Ha ezt tapasztaljuk, akkor mosásával hagyjunk fel, a vizet belőle kinyomkodhatjuk többrétű itatós papíros közt meglapítgatva; a csomócskákat gyöngéden széjjel tépegetve tiszta ruhára teregetjük s közvetlenül a nap sugarain vagy gyöngye melegen szárítjuk meg. Azért mondjuk „közvetlenül a nap sugarain, és nem üveges ablakon keresztül, ne-

hogy mással is az történhessék meg, a mi rajtunk már megesett; ugyanis girbe-görbe üveglemezen süített a nap lőgyapotunkra s ez tulságosan fölhevülve fellobbant. De az is igaz, hogy a mi lőgyapotunk a savaknak más arányban való vegyítésével készült mint a föntebbi s habár az is collodium előállítására vala szánva, nem lett volna oly megfelelő mint ez, mely a savak minősége és aránya szerint, habár nem is könnyen robbanó (a mire különben éppen nincs szükségünk), de célunkra, fényképészeti jodkollodium előállítására teljesen alkalmas.

Most térjünk vissza ama savak vegyítékéhez, melyet a gyapotról (ebből jól kinyomkodva) egy tiszta edénybe letöltöttünk volt. Mi történjék ezzel? A már tudvalevő kénsavból mérjünk hozzá 30 grammot vagy 30 cemetert s összekeverése után 9 gramm gyapotot éppen az előbbi eljárással lehet benne lőgyapottá változtatnunk. Mi rendesen előcskült, finom lenszövetet, selyem- vagy schweiczi vegyileg tiszta szűrőpapirost használunk e maradékban és restaurált sóvegyítékben. A rendes normalis collodiumot pedig egy rész ilyen lőpapirosból s két rész lőgyapotból szoktuk előállítani.

Az így előállított lőgyapot egyenlő mennyiségű aetherben és alkoholban teljesen felolvad a nélkül, hogy az oldatban legcsekélyebb gyapotszálak uszkálnának. Az aether fajsúlyának 0.720-nak, az alkoholénak pedig 0.794-nek kell lenni. Ezt azonban nem lehet törvényszerűleg vennünk, mert a körülményekhez képest, különösen télen kevesebb vizet tartalmazó alkoholt is lehet, sőt kell is vennünk jodkollodiumunkhoz; nyáron pedig, midőn nagy meleg van, hogy a lapon (behúzás közben) a collodium-bőrözet igen gyorsan ne gőzölgessen el, több vitzartalmút kell használnunk. Továbbá megjegyzendő, hogy a negatív-képekhez való jodkollodiumba kevésbé tisztított alkoholt is vehetünk, csak kozmás vagy lángolajjal ne legyen hamisítva. Positív-képekhez, milyenek az úgy nevezett

„ferrotypi“-k is, már teljesen tisztított szükséges, mert amazoknál míg a tisztatlanság erőt ad, ezeknél a legfőbb világos helyeken homályosságot okoz. Végül ha lakmuspapirost mártunk a jó tulajdonságú absolut-alkoholba, ennek legkisebb színváltozást sem szabad szenvednie. Az ide használandó aethernek is az alkoholéhoz hasonló jó tulajdonságúnak kell lenni, ennek sem szabad a lakmus-papiros színét megváltoztatni.

A közönséges (normalis) collodiumot így készíthetjük: Egy tiszta üvegbe 18 gr. lőgyapotot, 9 gr. lőpapirost mérünk. Ezekre 265 cemeternyi (827° fajsúlyú) alkoholt töltünk, s hogy a gyapot és papiros teljesen átázhassék, jól összerázzuk, midőn is látni fogjuk, hogy a gyapot és papiros nagy része felolvadt, de hogy teljesen feloldódjék, a belőle még hiányzó 265 cemeternyi alkoholt kell hozzá töltönnünk; ezt ismét összerázzuk s ekkor készen van a normalis collodium, melyet jól bedugaszolva 10—14 napig hűvös helyre állítunk, hogy tiszta állaltszóságig leülledhessék. Ez, valamint minden másképen előállított normalis collodium, hosszasabb állás közben javulni, azaz tisztulni szokott. Sokkal jobb bevárnunk ezt az időt, semhogy — a közönséges módon — tölcserbe tett gyapoton keresztül szűrjük meg, mert így sok aetheres absolut-alkohol elillanásával collodiumunk nagyon megvastagodnék. De ha körülményeinknél fogva okvetlenül meg kell szűrünk, akkor a szűrők közül a Braun-félét ajánlhatjuk legjobban. Ha azonban vastagabb minőségű nyers collodiumra volna szükségünk, — mint midőn negatív-képeket húzunk le az üveglapról — akkor a lőgyapot mennyiségét 30—32 grammig növeljük. Mikor fölötte nagy üveglemezeket akarunk bevonni, melyekhez vékonyabb, azaz higabb jodcollodium kívántatik, akkor a meghatározott lőgyapot mennyiségét 2-3 grammal megkevesesbítjük.

(Folyt. köv.)

Állítás, világítás és összehangzás.

(A „Deut. Phot. Zeitung“ után.)

Midőn e lap 14-ik számát kezemhez vettem elhatároztam, hogy a fentebbiekről egy kis elmefuttatást írok. A lap e számában volt ugyanis egy tárcza ily címmel: „Néhány szó az összehangzás tanáról“, a mi engem annál inkább vonzott, mert benne nemesak nézeteimmel találkoztam, hanem olyan elmélkedésekre is akadtam, melyek hosszszas kutatásaim és tanulmányaim eredményéhez hasonlítottak.

Én pl. azt mondtam, hogy egy fényképésznek érteni kell a chemiához, főstéshez, valamint a kereskedés alapelveihez is. Liebmann collega ezt így fejezte ki: vett egy jó chemikust, azután pedig egy festőt és egy kereskedőt, egy fazékba tette őket, összekeverte és formált belőlük három fényképészt. Ez a vegyület — talán mert nem keverte elég hosszasan — nem sikerült egyformán, úgyhogy egyiknél a festő, a másikonál a chemicus, a harmadikonál pedig a kereskedő lett uralkodóbbá. Az érdekes ezikk különben így végződik: egy tökéletes rendezéshez legbiztosabb utmutató a természetes érzék, mi az olyan fényképészek számára sokkal nélkülözhetetlenebb, kik nem a fényképészet fokozatos műiskolájában nevelkedtek. Én is tapasztaltam, hogy minden embernek van többé-kevésbé bizonyos érzéke a szép iránt, de egy lépéssel még tovább megyek. Én azt kívánom, hogy fiatal fényképész — kinek nem volt alkalma szemét a rajzban gyakorolni — a szép iránt való érzékét azzal ébreszsze föl és nemesítse, hogy elmerüljön a művészet kincséibe, melyeket gyűjteményekben és kiállításokon láthatni, az elszórt remekművekbe, sőt a műipar czikkeibe is, melyek a mindennapi használathoz tartoznak. Az öregebb fényképészek bizonyítják, hogy mily soká tartott az az állapot, míg fölismerték fényképészeink egy fényképnek valódi árnyékfokozatát! Hány ezer fényképet rontottak el a negatívok „megerősítésé“.

vel s hányat hamarkodtak el a miatt a téves nézet miatt, hogy az „erősítő“ az „előidéző“-vel azonos. Mily nehéz volt tanulóinkkal a mértéket ebben is eltaláltatni! Gondolkodó fényképészeink rég észrevették már, hogy a fény befolyása még a fixálás és gondos kimosás után is tart. Sok fénykép szélesebb fénykört kap, ha a falon vagy kirakásban sokáig van a világosság befolyásának kitéve. Ez utóbbi tapasztalat csak úgy mellékesen legyen az előbbihez csatolva.

A szépérvék, mely a jó rendezés mellett fejlődött sok évi tapasztalat után, föltételesen értékesíthető; mert ha tudjuk is, hogy egyenlőtlen személyeket és egyenlőtlen magasságot könnyebb csoportosítani, nem változtathatunk ezen, ha már másképen van. Ilyen esetekben azután segítenek a hátterek és butorok. Jó csoportképek készítéséhez úgy kell a személyeket állítani vagy ültetni, hogy az illetőknek módjukban legyen magukat az expositio alatt nyugodtan tartani. Egyenlőtlen nagyságu személyeket a különféle eszközök segítségével úgy helyezünk el, hogy a nem szép részek legyenek eltakarva. Ennek elősegítésére ajánlható egy olyan szék, melynek keskeny, mozdítható ülése és háta legyen, melyet szükség esetében használni lehessen. A személyek állásának elrendezésénél arra is kell tekintettel lenni, hogy a műteremben mivel rendelkezünk. Egy nagy atelier-ben, hol czélszerű butorok vannak, nem szükséges a személyeket oly nagyon egymáshoz közel állítani, mert a csoport egy megbővített ivszeletből kitelik és sokkal tetszőbb arányokat kapunk a mellett, hogy a szépellenes rövidítéseket is kikerüljük.

Az apparatus ereje annál inkább gyengül, minél távolabb van a tárgytól, s a kép annál könnyebben megkapja azt a kellemes légyságot, mely a szépérvéket kielégíti. Azt hiszem nincs távol az az idő, mikor ilyen csoportokat érzékeny száraz lapokra vehetünk le szabályozott apparatussal; az az idő, midőn a fényképész a kö-

zönséget lakásán keresi föl, hogy minden képet száraz lapra készítsen; de az az idő, mikor a közönséget a legjobb hírű intézetek munkái teljesen kiélégítsék, az sohasem fog elérkezni! Különböztetve megelégedhetünk azzal is, ha a közönség elismeri, hogy az ő arczkifejezése és ruházata jelentékeny befolyással van a kép sikerültére.

A fényképész, fájdalom, nincs abban a helyzetben, hogy alakjait olyan kevéssé világítsa meg, mint a festő vagy szobrász. Ezeknek főczéljuk összepontosított világítással nemcsak plasticusabb hatást kelteni, hanem gazdagabb árnyékfokozatokkal az alakokat formálásukban kitüntetni, mivel csak az árnyék érzékítheti az „eredeti“ természetes idomait. Ha az árnyék nem pontos, akkor a hasonlóság is kisebb. A művésznek nagy tere van ahhoz, hogy érzelme szerint — minden hasonlítás ellenére — művébe bizonyos lanyhaságot, nyugodtságot öntsön; ezt a fényképész, ha az utánzást nagyon keresi is, csak bizonyos körülmények közt teheti. A festő feledtetni akarja szántszándékosan modelljével, hogy az neki ül. Mulatja magát vele, hogy így jobban lemásolhassa s azt a hasonlóságot elérhesse, melyet rendszeren „a megszólamlásig hű“-nek neveznek. A fényképezésnél ez a jelszó: „fesztelenül egy pontra nézni és nem mozdulni“. A gyermekek és öregeknél az előbbi többnyire sikerül, a második már ritkábban. A fényképész sokszor kényszerülve van művének szépségét és tökéletességét feláldozni, csakhogy a nélkülözhetetlen „csendes maradás“-t elérhesse.

Borus téli napokon, de leginkább alkonyatkor kényszerítve van a fényképész arra, hogy erős világítást használjon, ezt azonban művének megítélésénél ritkán szokták neki beszámítani, hanem összehasonlítják egy másik fényképpel, mely pl. halvány, de erős tavaszi fénynél készült a napnak alkalmas szakában, s nagy hamar követ vetnek az előbbire. Az ilyféle világítás hibáit tanulságosan mutatja ki Vogel tankönyvre, melyben ugyanegy sze-

mélyről különböző világításban photographumok láthatók. (478. l.) Ha a közvetetlen napsugár nem hatna oly erősen a vonásokra, főképen a homlokra és szemekre, rövid idő alatt sok szép arczképet lehetne készíteni, mert a napfény kellő beosztásával épületekről, állatokról készített és momentán-képek hasonlíthatatlanul szebb eredményt mutatnak, ha a távolság arányát és a levételhez szükséges időt helyesen alkalmazták.

A műteremben egy alakot úgy kell megvilágítani, hogy a bőrnek puhasága és durvasága, valamint a koponya kiszögellései lágy átmenetben mutatkozzanak. Lehet különben a keménységek enyhítésére oldalt visszaverődő világosságot használni. Kerülni kell a fénylő, érzékeny tárgyak közelségét, nem különben az atelier ablakjának táblájába ütköző naptényt, mert ennek visszaverődő világossága második fénypontot ad a szemnek, azt vakítja s a hangulat egységét így megzavarja. A ki egy nagy atelier-ben dolgozik, annak figyelni kell, hogy az apparatusba idegen világosság ne hasson be. Ez ellen sokféleképen vétenek. Az ilyen befolyások közt készült képek rendszeren fátyolosak és egyhangúak. Műteremben a világításra beeső fény 45° alatt festői hatású. A hatásra természetesen nagy befolyással van a fény ereje, a nap időszaka s a hőmérsék. De nemcsak e viszonyok ismerete vezet a győzelemhez, ezeket nem elég csak tudni, hanem rögtön föl is kell használni. Ha az állítás és megvilágítás, a mennyire a körülmények engedik, sikerültnek mondható egy fényképen, szükséges még, hogy jó legyen a hangulat s a levételi idő, de hogy tökéletes lehessen a kép, a positiv-processusnál is helyes legyen a kezelés.

A mi a negatív összehangzását illeti, tudvalevő dolog, hogy az üveglap elkészítésénél hibákat is csinálnak, melyeket a copirozásnál csak fogásokkal lehet némileg helyrehozni, ilyen hibák a kellő hőmérséknek, a fény erejének elhibázása, vagy a collodiumozott

üveglapnak helytelen alkalmazása az ezüst-fürdőben. Hamar észrevehette minden gondolkodó fényképész, hogy azok a negatívok, melyeket nyári meleg napokon vagy befűtött sötét kamrában készítettek, összehangzóbbak lettek, mint a melyek borús időben csekély hőmérsék mellett ugyan avval a collodiummal és ezüstfürdővel készültek. A collodiummal behuzott lap sokkal hamarabb összekötődik alkalmas és a fény iránt érzékeny jodezüst-réteggé (60 vagy 80 mp. alatt) R. szerint 20-25° melegenél az oldatban levő ezüst-sókkal, mint 6—8° vagy még csekélyebb hőmérsék mellett 4—5 mpercz alatt. — Egy teljesen elkészített üveglap nemcsak hogy el nem romlik, hanem gyakran még javul is, ha 8 vagy 10 sötét 15 mperczig is áll sötétben csekély hőmérsék mellett. Ezt már mindenki tapasztalhatta, ha az elhelyezéssel és világítással nem volt mindjárt megelégedve, és — mint fentebb mondtam — annyi időt használt az alak megigazítására. Meleg időben ha hosszan áll a lap rétege, monoton, egyhangú lesz, vagy szárazsági foltokat kap. Ezekre megjegyzésem a következő: ugyanaz a collodium és erüstfürdő, hasonló tartamú levételi idő, mégis különböző eredményt mutatnak ha a hőmérsék nem ugyanez volt. Mit adhat egy jól elkészített üveglap és mit követelhetünk tőle: mutatják az épületek belseje, melyeknek lefényképezésére gyakran ^{3/4} óra szükséges, hogy azután copirozni lehessen a negatívról.

Kevéssé megezüstözött lapokat vegyünk tervrajzok és aczélmetszetek levételére, s gazdagon megezüstözötteket gyermekek is mozgó egyénekből összeállított csoportokéra. Ha gyermekek és csoportok levételekor a fény igen éles, vagy talán a lap „erősítő“-vel elrontatott, tegyük azt gyenge cyankálium-oldatba (1:500 — 800 arányban) és hagyjuk addig benne, míg az arcok feketeségüket elvesztették. Így a fehér tárgyakban is bizonyos árnyalatot kapunk s ezzel megjavítjuk a kép összehangzását. Nem szabad elfelednünk,

hogy az üveg színe a copirozásnál nem csekély fontossága. Kékes színű üvegek gyorsabban és lágyabban copiroznak, zöldesek és sárgások lassabban és keményebben. A levételeknél több tekintettel kellene ezekre lenni. Legjobb volna a gyárakban mindjárt különböző üvegeket megrendelni és osztályozni.

E sorok írója ha kissé többet időzött a negatív-kezelésnél, azt már eleinte ő maga akarta s azokért a fiatal fényképészekért tette, kik az észleletek terén tapasztalatlanok. Hiszem, hogy öregebb collegám ez eljárásomat helyeselni fogják. Mielőtt egy photogram művészi összehangzásáról szólnék, még egyszer visszatérek és egy pontra figyelmeztetem az olvasót, mely egy fénykép általános összehangzására lényeges befolyással van. Azokat a körvonalokat értem, melyek nemcsak az apparatus rossz kezelése miatt támadnak, ha perspectivai tekintetből a gyújtópontra nem figyelünk, hanem azokra a körvonalokra is ügyelnünk kell, melyek az apparatus előre vagy hátrahajlításával támadnak. Ha ezek a hibák emberi alakon történnek, a be nem avatottak szemében nehezen tűnnek föl, de a szakértők szemében mindig szálkák. Könnyen észrevehetők e hibák, ha képünket más fényképekkel hasonlítjuk össze, melyek ugyanazt a személyt ábrázolják, de különböző atelierben készültek. Egyik képen a fő hosszukás, a másokon rövidebb, a harmadikon az alak megnyújtott vagy összenyomott, itt a kaponya kidomborodottabb, amott meg az egész alak hű a természethez. Lehet ennek egy más oka is, t. i. a fehérnyepapír megnyújtása vagy félremozdítása; mind a mellett az objectív állása az objectumhoz mégis a legnagyobb fontossága.

Nem mindig lehet egy fényképeszeti munkának megadni a valódi összehangzást, különösen az arckép készítésénél. A hiányzó élességet és tisztaságot száraz lapokkal lehet hideg, borús napokon is úgy előidézni — ha sokáig exponálunk, — hogy minden tárgy teljes világításban tűnik elő. Az a

fényképész, kinek várótermében többen türelmetlenül várokoznak, kénytelen sokszor középszerű eredménnyel megelégedni, ha t. i. többszöri kísérlet után is megmozdult az illető, kit éppen levett. Ilyen tökéletlen lemezeket kemény, világos és széles részekkel értékesíteni úgy lehet, ha különböző mesterfogásokkal élünk, pl. lenyomtatjuk sóspapírra napfényen, utáncopirozzuk a keményebb helyeken sablonnal vagy gyújtólencsével (de nem a focus-sal); ha a levételnél a tárgy teljes világítást kapott, de az összehangzás nem sikerült, úgy a kép nem tökéletes. Világos szövetek, halvány, sötét-piros arcok, ércz fényű, fényt visszaverő és ellentétet okozó tárgyak nagyon zavarják a kép összehangzását, s az ezekből származó hibát utánavilágítás és művészi sajtolással lehet csak elsimítani. Magától érthető, hogy ilyen feladatot egy közönséges copirozótól nem várhatunk. Ezért hatásos képeknél az a teendők, hogy némi részeket a fő előnyére hátra vessünk, a zavaró fényt megtörjük s így a fejet a háttérből kiemeljük. Az amerikai a séta-kabinet- és album-képeket gyakran utána potolják árnyékkal. Utánozzák ez eljárást Németországban is. A holdfényes téli és havas tájképek készítésénél tág tere nyílik a fényképésznek a két negatívval való sajtolásra s a fővilágosság kiemelésére mesterséges felhőkkel és hátterekkel. Ezt azonban itt minták, rajzok és kísérletek nélkül bemutatni nagyon haszontalan munka lenne, mert igen sokat kellene elmondani, hogy megérthető legyen. E sorok írója tapasztalatait ezen a téren ki fogja adni és részletesen leírja a két lappal való copirozást, a felhős lapok készítését stb.

A gyakorlati photocheramikáról.

Veress Ferencztől.

(Folyt.)

Mi midőn 32 évvel ezelőtt — nagyon kevés előkészülettel — hogy mindennapi kenyerünket megkereshes-

sük, a Talbot-féle kezdetleges kezelésmóddal léptünk ki a közéletbe, nem gondoltuk, hogy ily óriás mértékben fog a fényképészet kiterjedni s magához ölelni a természettudományt, művészetet és ipart. Vagy ha volt is némi csekély reményünk, de arra, hogy ezt meg is fogjuk érni, nem lehetett; ez a mi örömünk, de teljes még sem lehet, mert a nyugtalanító vágy arra, hogy többet tanuljunk, megfoszt minket az öröm élvezete boldogságától; helyesen van ez így, mert mindenben, a mi szép csak így haladhatunk előre. És mégis ha minden törekvésünk mellett helyzetünket a művelt külföldiekével összehasonlítom s a nagy különbséget látom magam előtt fölmagaslani, szívem elszorúl s szemem holmi olyannal telik csordultig, a miből vajmi keveset csinálnak a mai világban, megköszönjük ha ki nem gúnyolnak érte. De te tisztelt olvasónk megértessz minket, irott betűink értelme szellemünk mivoltát tükrözvén elődbe velünk kell érezned. Ha fiatal vagy s életpályáddal a társadalom sikamlós terére most lépsz vagy azon már haladsz is előre, ismerned kell hivatásodat és ismered is. Tudod azt, hogy mi mindnyájan semmik vagyunk, csak az a valami, a mit teremtünk. Minél nagyobb szellemünk műveltsége, jósága és szelidsége, alkotásaink annál nagyobbak és maradandóbbak; tehát minden perczet önművelésre kell fordítanunk, hogy midőn életünk delén túl leszünk, öntudatunk kérdőre ne vonhasson. Mindenben és mindeniben csalódhatunk, de pályánkban soha. Okos kezeléssel nemcsak anyagi hasznot, hanem szellemi gyönyörűséget is szokott ez hozni. Ha családi, vagy külvilági szomorúság miatt lelkünk elveszti rugékonyságát, kedvetlenek leszünk, pályánk az, mely fölvidít ismét s visszaad a munkának, hogy örüljünk az életnek. Szellemünk és akaraterőnk jobban fejlődvén így, egymás iránt csak jót tenni tanulunk; csak ez tesz minket azon hazá valódi fiaivá, melynek jövő élete csak tőlünk függ. — Ha pedig tisztelt olvasónk velünk együtt

életed delét már meghaladtad volna tudhatod, mily édes megnyugvást szerez az, midőn gondolataink a villany-nál gyorsabban végig futnak azon pályán, melyet becsületes munkával és egyenes lélekkel dolgozva eddig átél-tünk! Az összes mindenséghez képest e kis föld rögeihez tapadó s fölfuvalkodott emberek vagyunk s így mul-tunkban sok hibát kell találnunk, melyeknek helyre hozásához csak jó szán-dékkal vagyunk, de azt tenni rendesen elmulasztjuk. Ennek oka az, hogy nincs bennünk elég akaraterő az önmegtaga-dásra, mert habár szüntelen önzéste-lenségünkkel kérkedünk, mégis túlmér-tékben önzők vagyunk. Hogy ezt le-vetkőzhessük egymás iránt bizalommal kell lennünk; pályánkon tett minden tapasztalatainkat legkisebb kenyértél-tékenység nélkül kell egymással közöl-nünk, mert csakis kölcsönös támogatás és szeretet mellett mutathatunk föl szé-pet és maradandót. Senki sem tudhat annyit, hogy tanulnia ne kellene; te-hát hogy tanulhassunk tanítsuk egy-mást. Ha így teszünk nem lesz okunk elborulva jövőnk felett aggódnunk.

E kis kitérésért szíves elnézést remélve mehetünk tovább.

Porzellánra tüzből olvasztott fényképet az 1855-ik évi párisi nem-zetközi iparműkiállításon láttunk leg-először. Ezek habár még kezdetlegesek valának is, de mint újdonságok e téren nagyon megbámultak voltak s órane-gyedekig is gyönyörködtünk bennük. — A készítés módjának megtanulására azonban csak sóhajtásokkal gondolhat-tunk, mert még a rendes nedves uton való eljárást sem tudtuk kellően, tehát annak lehető tökéletesítésére kellett min-den erőnket összepontosítanunk. Már ak-kor meg volt az az elvünk, hogy míg az előbb kitűzött munkánkat végre nem hajtottuk, addig ne kezdjünk máshoz, nehogy mind a kettőnek végrehajtásá-tól elesünk.

De az 1867-ik évi párizsi kiállításon látott sok ilyenmű szép fénykép megtekintése után már abban a jó helyzetben valánk, hogy megtanulására

rászánhattuk magunkat, még pedig ö-n-erőnkön, mert nem volt módunkban, hogy Camarsaenak 1200 frankot, vagy Lethnek 700 forintot fizessünk a ta-nításért.

Az erre következő évben tettük első kísérletünket. Chromkalis tojásfe-hérével huztunk be egy üveglapot s miután a nap sugarán — egy diaposi-tív képen keresztül — megvilágítottuk, finoman megtört fekete kása-gyöngy-porral idéztük elő a képet úgy, mi-ként már főntebb elöadtuk. Minthogy azonban a kiégetéshez kemenczénk nem volt, négy nagy darab kovacszenéből egy kis kohófélt alkottunk, melynek fenekére vékony vashuzalból göngyöli-tett párnácskát tettünk s erre helyez-tük brosch nagyságú email-lemezen levő kised képünket. Most elővettünk egy fagygyumécset s ennek lángja mellett forrasztó-cső segítségével óvatosan ad-dig hevítettük képünket, míg a fekete üvegor képünkön az emailba egészen beleolvadt. Nagy örömünk vala ekkor, néztük, néztük sokáig s még lefekvé-sünk után is sokáig gyönyörködtünk benne, pedig ha most rágondolunk, bi-zony alig volt miben. De ez a csekély-ség a haladásra tovább és tovább biz-tatott. Majdnem minden szabad időn-ket ennek megtanulására fordítottuk és kísérletekre kísérleteket halmozánk, miközben az erről megjelent nevezetes munkákat mind megszereztük, melyek-ben azután minden megvolt csak az nem, a mit szorgalmasan kutattunk. Így teltek el egymásután az évek szü-net nélkül való munkában lassan ugyan, de mindig előre haladva elannyira, hogy midőn 1879-ben májusban Krü-ger Gyula híres vegyésznek „Die Photocheramik“ czimű jeles és ezen a téren az első ily nemű munkája meg-jelent, már nekünk ugyanezen év má-jus havában megnyitott székestehérvári országos iparműkiállításon h á r o m s z á-z a t meghaladó photocheramikai mű-veink valának kiállítva!

Sajnosan kell azonban kimonda-nunk, hogy ez az egyedüli vállalat ha-zánkban egész a mai napig érdeme sze-

rint sem erkölcsileg sem anyagilag nem részesül pártfogásban. Minő bírálatot és fogadtatást nyert a székesfehérvári kiállításban? minő sajtóságos bánásmódban részesült Budapesten a központi iparosarnok házi-ipar szakosztálya által rendezett kiállításban az előjáróság által? azt itt most nem közölhetjük, hanem máskor, ha lapunk szűk tere engedni fogja külön cikkben hozzuk nyilvánosságra. Most mielőtt lassan-lassan a photocheramika eljárásaiba mélyednénk tudjuk meg azt, hogy tulajdonképen mi a photocheramika?

A pyrophotographia minden ága a porcellánföstés minden ágával egyesítve teszi a photocheramikát.

A photocheramikus nem csak mindennemű képet tud többféle anyagból készült különböző edényekre s üveglapokra fényképezni, hanem az edényeket, melyekre a képeket hozta, fősteni, aranyozni, tehát díszíteni s végül azokat ki is tudja égetni. Közeli ismeretségbe kell jönnie a sokféle fémleleg füstök-anyagnak a tüzzel szemben való viszonyaival.

Ezek röviden főbb vonásai a photocheramikának, melyeknek mindegyikét a maga helyén eléggé érthetően fogjuk tárgyalni. Nem nehéz művelet, csak kedvünk és kitartásunk legyen hozzá.

Az itt közölt eljárásunk számtalan ide tartozó jeles munka figyelmes tanulásának összegezéséből áll.

Ennél az eljárásnál minél tökéletesebb nemleges képünk, az erről készült üveglemez tevőleges képünk is annál jobban sikerülhet és porcellánképünk is csak így lehet teljesen ki-elégíthető. A nemleges kép árnyéklatinak tisztáknak, puháknak és még a legsötétebb részeiken is átlátszóknak kell lenniök; de mindezek mellett nagyon gyöngég se legyenek. Az ilyen kellő minőségű nemleges képek retouchirozása — mint másféle eljárásnál szokás — elmarad, mert az arcon a legerősebb redők is a porcellán vagy

üvegtárgy üvegszerü mázába olvadnak a folyatóval — flussal, — nem tűnhetnek tehát fel oly keményeknek, mint a rendes papiros- fényképeken, ha nem retouchiroznának sokszor még nagyon túlságosan is, midőn az arcz elveszti jellegével a hasonlatosságát is.

(Folyt. köv.)

Megnyitó beszéd.

Veress Ferencztől.

(Folytatás és vége.)

Ha sorra vesszük az aestheticusok meghatározásait a művészetről azt tapasztaljuk, hogy ezek a defínitiónál mind eltérnek egymástól.

Egyik nevezetes bölcsész, Kant, művészet alatt azon működést érti, mely teljes szabadsággal produkálja a szépet mint nagyszerűt és magasztost. Ha a korlátok, melyek minket mint érzékieket gátolnak, legalább az alkotás idejére lehullanak: akkor minden tekintetben szabad művészi munkát végeztünk. Schelling már azt a működést nevezi művészetnek, mely az eszmét végtelen alapokon valósítja meg. Hegel szerint pedig a művészi alkotás nem más, mint az eszmének szemlélhető formában való megjelenése, vagy más szavakkal: a művészet nem egyéb, mint az eszme átsugárzása érzéki közege. Ha így sorra vennők a bölcsészeket és aestheticusokat az ó-kortól a legújabb időkig, mindenkéül más-más meghatározásra találánk. Amny azonban tény, hogy Aristoteles éppen úgy mint Kant, szóval az aestheticusok mindnyájan megegyeznek abban, hogy a művészi alkotás csak szépet, nagyszerűt és bámulatost állít elő. E fogalmakat azonban, bár egyesek gyakran megkísértették, élesen elkülöníteni éppen úgy nem lehet, mint az összefonódott érzelmeket; az ítéletek eltérők egymástól az izlés és fejlettebb értelmi működés szerint.

En részemről, mint ezen a téren függetlenül és szabadon gondolkozó azt

állítom, hogy mindennemű kézzel fogható, szemmel látható és füllel hallható műveletekben — szűkebb értelemben véve — rangfokozat nincs. Midőn a különböző felfogású ítélet valamely tökéletesnek látszó műveletről azt nyilvánítja, hogy jó, szép, megható vagy művészi, e nyilatkozat korántsem a műveletek rangfokozatait osztályozza, hanem a művek előállítóit dicsőíti. Ennél fogva nemcsak a fényképészet, hanem általán mindennemű művelet a kezelőtől függ, hogy művészies lehessen és megfordítva ugyanaz a magas fokra fejtett művelet gyenge tehetségeknél megszűnik művésziessé vagy művészetté lenni, s lesz olyan gyarló munka, melylyel sok szerencsétlen alig tudja egyik napról a másikra terjedő életére, fekete sóttalan kenyerét megkeresni.

Ugy de ekkor előállhat a rangkørság, a hiúság nagy gögösen és szájalomra méltó mosolylyal így szólhat megvetőleg: Ám legyen! azt megengedem, hogy mindennemű kézi vagy észbeli műveletnél nincs rangfokozat, de azt, hogy minden olyan egyén, kinek műveletei másolatokból állanak, vagy gépek segítségével készülnek valódi művésznek tartassék, meg nem engedhetem; mert valódi művész csak olyan lehet, ki nagyszerű műveleteit gép és egyéb más mellékes segítségök nélkül hatalmas teremtő lelki erejével állítja elő a semmiségből. Ilyen genie, ilyen művész a zeneszerző, az ihletett költő, a festő és szobrász; ezek genialis alkotása a valódi művészi remek. Hanem a ki így szól a hiúsággal rangkørsága mellett más bajban is szenvedhet, hiszen a milyen segéd-eszköze a fényképésznek sötét kamarája, éppen olyan a zeneszerzőnek a hangszer, a költőnek a toll és papiros, a festőnek a különböző színű festékek és az ecset, a képfaragónak a kő és véső. Tehát ezeknek is műszerek segítségével kell lelkök fenköltés és magasztos képeit, eszméit megörökítniök, vagy — hogy Hegellel szóljak — az eszmének át kell menni okvetlenülül érzéki közegen. De, hogy

ezek is, mint a fényképész, másolók nem volnának, azt tagadom határozottan és kardoskodom azon állításom mellett, hogy ők is másolók. A zeneszerző lelke mélyből kelt megható hangokat hallván kopirozza le ezeket; a költő csak azon érzelmeket fejezheti ki szép formában, melyek általános emberi érzelmek, ő is csak test- és vérből áll mint mi, neki is csak olyan szive és lelke van mint nekünk, mi is érezzük magunkban az ihletettséget mint ő, csak hogy az ő lelke fenköltebb, érzelmei lehetnek tisztultabbak, felfogása megkapóbb s éppen ebben rejlik genialitása. A festő csak előképek után dolgozhatik, mert jól mondotta azt Locke, hogy nincs meg semmi olyas valami a mi értelmünkben, a mi előbb észre nem vétetett az érzékek által; a festő is csak olyan alakókat állíthat elő, olyan egyéneket vagy tájakat másolhat le, a kik és a melyek meglehetnek a természetben; az ő hatalmas phantaziája sem állíthat elénk olyan valamit, miről az emberi korlátozott ész magának előleges fogalmat nem szerezhetett. Az ő ecsetje sem nyomhatja azon érzelmek vonásait az arczra, melyek rajtunk emberekben nem érzékelhetők. Hasonlót mondhatunk a szobrászról is. Szóval uraim a művészet körül belül nem is más mint a természet utánzása, mert minden de minden művészi alkotás csaknem kizárólag másolatból áll. Rá szorulunk a természetre minden lépten nyomon; az anyagot ettől kölcsönözzük, az alakot a természeti tárgyak képmásai szerint alkotjuk meg, szóval csak olyat adhatunk, miről előleges fogalmat szerzettünk. De a midőn én így vélekedem éppen nem mondom azt, hogy a genialis művészek, vagy más pályán levők s így a fényképészek is nem bírnának teremtő tehetséggel. Igenis bírnak, sőt bírnak kis mértékben legalább mindnyájan újat teremteni; mert az új-ság nem abban áll, hogy egészen újat adjunk, mert ez lehetetlen, hanem valamint a természetnek minden tavaszszal más és mégis gyönyörű ábrázata van: éppen úgy vagyunk mi is az új-

sággal, csak azt adhatjuk, a mi megvan, de más alakban. Midőn a fényképész sokfelé elágazó pályáján javítani vagy újat fölfedezni akar, annak eszményi képei bensőjében megvannak s lelki szemeivel már gyönyörködik azokban; hogy ezen újságokat a külvilágra hozza a tudománynak s a társadalomnak hátra hagyhassa, a különböző szerves és szervetlen anyagok, testek s a napfény vegyi hatásának vizsgálatába mélyed, s midőn azokat egymáshoz viszonyítva a hön öhajtott újságot végre előállíthatja: vajjon akkor nem teremtett, nem alkotott-e? Igen uraim alkotni tud ő ott is, hol a felhozott művészek lelki erejüket az eszközök hiánya miatt már tovább ki nem fejtetik.

Midőn a fényképész az élő, tengéletű vagy egészen élettelennek látszó alakokat szemléli és mozgásukat ellesi, hogy jellemző tulajdonságaikat e mozgásokból megállapíthassa; midőn abban a pillanatban örökíti ezeket meg a természethez hiven, mikor zord, elbájoló vagy szép volt a jelenség, nem nagyot produkált e?

Midőn tehát az élettelennek látszó testek sokasága közé mélyed és évek hosszú során át kutatva — mint tenger mélyéből a bűvár drága gyöngyöt — hozza felszínre az öhajtott anyagokat; midőn itt az élet ezer- és ezerféle változatait tanulja és azokat lelke alkotó erejénél fogva a kifürkészett anyagokkal élethez hiven meg is örökíti: vajjon uraim a fényképész nem tudományos művész-e egyszersmind?

Nem lesznek érdektelenek, sőt éppen ide vágnak azon nyilatkozatok, melyeket e tétel fölött a londoni fényképészeti társulat mult évi márczius havi gyűlésében Payene, Cocking és mások mondtak el. Payene a többek közt így szólt:

„Engem csak a művészi előhaladások érdekelnek, a tudományos találmányok és receptek csak annyiban, a mennyiben a művészi előhaladásoknak szolgálatára lehetnek. Minden előhaladást, mely nekünk új erőt ad, háláda-

tosan kell vennünk és én azokat oly örömmel tekintem mint a festő, midőn valamely ujonnan föltalált állandó s ragyogó tőstéket a többi színei mellé kenhet palettájára. Ha mi a fénykép-művészetet messze kiterjedésével tekintjük, önkénytelenül az a kérdés támad előnkbe, vajjon nevezhetjük e magunkat művészeknek? Ugy gondolom igen, nevezhetjük, habár gyakran sok derék és független állású művészek kedvezőtlen bírátaiban kell is részválnunk. Ezek az urak a mi évenként rendezett kiállításainkban úgy tekintik a műveket, mintha ezeknél tökéletesebbet a photographia már nem tudna fölmutatni; ezektől a bírálatoktól meg lehetnénk kimélve, ha kiállítandó műveink megválasztásában szigorúbban járnánk el. Az idekiállításban tömérdek fényképek valának; de vajjon így, évről évre a képek sokaságához képest művészi hírünk gyarapodni fog-e? Kétfélek sokan. . . Nézzük csak egy újdonsült photographus műveit. Neki apparatusa, száraz lemeze és fényképészeti kézikönyve segítségével sikerült egy képet technikailag jól előállítania. „Nézzétek — kiált föl büszke önrézzettel ujonczunk — apparatusomat csak a mult héten vettem, az üveglencsákat X-től, a gelatine-os lemezeket Y-től s ime az eredmény, hát nem szép-e? Egy egész évi tanulásra valék elkészülve s ime sohasem gondoltam volna, hogy ily könnyű.“ — Az objectum egy tekintet a háztól a kertre a multhatatlanul hozzá tartozó group-pal, azon szerencsétlenek egyikével, melyekről azt szokták mondani, hogy a hozzá-álláshoz, elkészítéshez csak egy szekundum kívántatik. A csoport közt van a papa és a mama, a fiu és a leány, ott állnak továbbá a dajka és a szakácsné mereven báméskodva az úrfi új gépjen. Oldalaslag ott áll a Zsuzska is fölfordított seprűjével s csodák csodája az öreg kertész e művelet alatt a kerítés mellől dugta ki fejét s éppen a Zsuzska seprűje hegyére esvén örökített meg — né-

hány hónapig — a képen. Ez azonban nem tesz semmit. „Az objectiv őt rajta kapván megcsipte” — szól önelégülten az ujoncz. „Az az ember, kitől vásároltam azt mondotta, hogy mindent le lehet venni vele s ime teljesen igaz van.” A mi fiatal kezdők azután hártározottan azt hiszi, hogy a fényképésznek már minden fogását bírja, criteriumát érti és izlése is van.

Egy más idősebb photographus a kiállításokba évenként valamely ujonnan föltalált cséplőgépekből vagy kéményszerű vesztillátorokból álló csoportozatról készült képeket küld, melyek alá szintén az a szerencsétlen figyelmztetés van jegyezve hogy „nem nagyítások, hanem direct levételek.” Ilyen productiók, habár előállítóiknak fáradságukba kerültek is, igen természetes, hogy a műbírálok előtt nem inponálhatnak. Hogy tehetségünk szerint a műbírálatot megérdemlő s a művelt közönség izlésének megfelelő műveket állíthassunk elő, okvetetlenül szükséges volna jövőre oly kiállításokat rendezni, melyekben csakis magasabb műbírálat tal bíró egyéniségektől kiválasztott és művésziesen készült képek lehessenek. Ha valamikor ilyen kiállítások fognak rendeztetni, a kezdő fényképész hivatását könnyebben fölfoghatja s irányt nyerhet arra, hogy tehetsége szerint jövőjében művész is lehessen. A legtöbb photographiai életképnél, genreképnél, az egyes részekben éppen úgy mint a különböző alakok beosztásában az összzehangzás anynyira hiányzik, hogy megértésükre néha hosszas találgatás után jöhetünk rá; holott az ily nemű képeknek egyszerűeknek, tehát könnyen fölfoghatóknak kellene lenniök. Ez elég nagy föladat ugyan, de előállításuk még sem oly fölötte nehéz, minthogy ilynemű eléggé sikerült s több nagy hírre vergődött kép van előttünk.

Ez uraim Payene nvilatkozata. Utána Cocking Édvin ur jutván szóhoz azt mondja, hogy ő két, újabb időben keletkezett kifejezésből indul ki, melyek a „Royal Artits.”ben van-

nak; ezek egyike H. Herkomertől, a másik pedig H. Stacy Marktól származik. H. Herkomer egy fejezi ki magát: „Egy fénykép mindig érdekes lehet, de nem egyszersmind meglepő mindig, mert elút a művésziességtől.” H. Stacy Mark pedig így nyilatkozik: „Kellemesen hatott rám a különböző levételek szemléltetése és az, hogy ezekben a művészi előhaladást észrevettem.”

Cocking azt hiszi, hogy egy festményt és egy fényképet összehasonlítva egyenlő színvonalra nem lehet állítani igazságosan, mert a fényképésznek mechanikai és chemiai szereinél fogva kissé hátrányban kell lennie. — Minthogy a két művészt ugyanazon egy irányban nem lehet, egyenlő célhoz sem juthat soha. Mivel pedig sok fényképész e cél elérését keresi, támadtak a tömeges baítéletek és opozitíók művészi állásunk irányában.

Mind a két művészet valamely képnek előállításán iparkodik; és én különösen megjegyzem azt, hogy a photographiának nemcsak érdekes képet van hatalma előállítani, hanem meglepő szépet egyszersmind. Itt azonban meggondolandó az, hogy ezerekre menő fényképek készülnek, melyek legkisebb művésziességet sem foglalnak magukban; és úgy szintén tömérdek mennyiségű festmények is vannak, melyek legfőljebb csak a kézi ügyességet mutatják magukon. Annak, ki mind a két művészetet gyakorlatilag is ismeri, helyben kell hagynia azt, hogy a kézi ügyesség a festésben sokkal nyomatékosabb mint a fényképészeten.

Egy főtménynek előállítására az alakok beosztását, az arcok kifejezését, a világosságot és az árnyékot tanulni kell; mert ezekben éppen oly gyakorlatának kell lenni a fényképművésznak is; a módok azonban, melyekkel a festő és fényképész művét előállítja, merőben különbözők; ebben rejlik oka annak, hogy végrehajtott munkájuk individualitása egymástól különbözők. A festőművész lefösti azt, a mit maga előtt lát, de ő egy arcot, egy

alakot, egy csoportot, egy tájékat vagy akármit másképen láthat, mint az apparatus; ezekhez ő alkalomszerűleg előlegesen is tanulmány-vázlatokat készíthet. A photographusnak ebbeli szabadsága szűk korlátok közé van szorítva, mert az apparatus pontosan csak azt adja vissza, a mi előtte a valóságban van, az eszményiségek innen ki vannak zárva. Két egyenlő nagy tehetségűestő valamely tárgyról egészen különböző képet készít, melyek jók lehetnek ugyan, de hatásuk egészen elütő egymástól; két jeles fényképésznek ellenben ugyanazon tárgyról készült képei közt épen semmi, vagy csak nagyon csekély különbség lehet. Ebből az következik, hogy a két művészetet egészen különböző álláspontból kell megítélni és hogy egyik azért nem kritizálhatja a másikat, mert műveleteik eredménye nem egy. A festőnek, hogy a szépséget vagy az arczkifejezést érzékelhesse, művelnie kell szemét és kezét, az ő segítségeit, sclavait. A photographus ellenben a maga apparatusához van kötve és nem mindent óhajta szerint hozhat érzékeny lemezére. Azt mondom tehát, hogy a fényképészeti művészetnek, mivel minden másféltől merőben különbözik, önmagában egyedül kell állania: a festés és másféle művészet közt és közte mindig elválasztó széles folyam fog létezni. Mit tesz a festő vásznára?

Különböző színű festékes ecsetjével vonalok mellé vonalokat rakva rajzolatot készít, melyből a néző a festő ecsetjét szemlélheti. A fényképésznek ellenben tárgya a természet maga, semmi vonalra és rajzolatra nincs szüksége, hogy azt világos és árnyékos részeivel visszatükröztesse; itt a néző a természetet látja annak színei hiányával. Ha e képen az alakok beosztása, kifejezése és világítása művészi eszen rendeztetett, s a nézőre megragadó hatást gyakorol, a maga nevében mint önálló műregek egyikéhez sem hasonlítható más művész műveletek közt. E szerint a fényképészek beláthatják, hogy részökre az *aesthetica* és művé-

szí tanulmány éppen olyan nyomatókos, mint a kézi fogások gyakorlata. Ha azonban e tanulmányok némely egyeseknél bőven elegendők volnának, a művészet vegyi réze bizassék más tehetségekre; és a mi most mindenek fölött a fényképészek részére legszükségesebb, az egy jól berendezett fényképművészeti iskola volna."

Ennyiben adta elő Cocking véleményét, de az ő nézetétől eltérőleg W a r n e r ke úr azt hiszi, hogy valamint a festőnek, építőnek s a többinek, úgy a fényképésznek fejével is dolgoznia kell. Ő két évvel ezelőtt Payene Jennings úrral egy tájékat vevén leapparátusát a Payene úré mellé helyezte és ugyan egyféle anyagokat használt, az érzékeny lapot egyenlő ideig világította meg ugyanazon módon idézte elő, és mégis a két kép alapján különbözött egymástól, a Jennings-féle minden tekintetben szép vala, az övé pedig értéktelen, holott pecsételtől s a többi hibáktól egészen ment vala. Művészi genialitás tette a különbséget, melyet pedig ha nem születünk vele, tanulunk nem lehet.

Utána J a b e z Hughes úr fejtegette a fölvetett thémát és így szól: Nem kell elfelednünk, hogy a photographia a művészetnél is több valamivel. Ha némely fényképekben költői ihletettséggel találkozunk — mint a Payene Jennings úr művében is — akkor tisztán állhat előttünk az, hogy a photographiának hatalma van arra, hogy a költői ihlettséget kifejezze; ettől pedig minden művészet egyéni jelleget nyer, legyen az zene, építés, szobrászat, festés vagy fényképészet. Mi a költőiséget bizonyos mértékben ki tudjuk fejezni fényképeinkben, de hogy e tekintetben sok fénykép nem állhatja ki a bírálatot, az tagadhatatlan. A képen megvan az alak hűsége, mely az előttem szóló úrak figyelmén kívül eső jelenség volt. A fényképészeknél első helyen a tárgy híven visszaadása áll, a másodikon a szépség; a festésnél első a szépség s csak azután jön a hűség mint olyan, melylyel

a szépség fejeztetik ki. Hibákat elkövet a festő is, itt van pl. az Alma Tadema-féle „Szobrászok mintája.” Ha a tárgy fényképészetileg vétetett volna le, vajjon akkor a férfialak a háttérben oly parányilag esett volna-e ki az előtérben levő nagy alakhoz képest? Sok nevezetes festő műveiben találunk hasonló más hibákat, de melyek híres nevük eltakar. Cocking úrnak a festő és a fényképész közötti hasonlata helyes. A festő keze alatt fejlődik ki a kép, míg a fényképésznek úgy kell venni a mint van, és nem absolute szükséges, hogy minden képműremek legyen.

Blanchard úr arra czéloz, hogy a fénykép a festményvel összehasonlítva a színek hiánya miatt sokat vesz. Fry úr azt találja, hogy a photographia az utóbbi években megjegyzésre méltó előhaladást tett. J. Glaischer elnök úr is oda nyilatkozik, hogy a fényképészet művészi előhaladása 1851-től fogva szünet nélkül tartott és tart.

Ime úrain ilyen nyilatkozatok tétettek a londoni fényképészeti társulat kebelében arra nézve, hogy a photographiát a művészetek közé is joggal számíthatjuk. Ebbeli véleményem támogatására álljon itt még egy elsőrangú megbízható tekintély nyilatkozata. A még ma is élő híres francia tudós Lamartine egy időben nagy ellensége volt a fényképezésnek, s midőn Salomon Ádám, a jeles párisi fényképész meghalt, a nagy tudós jelen év ápril havának utolsó napján így nyilatkozott: „Miután Salomon csodálatos fényképeiben annak érzését bámultam, nem mondom többé, hogy a fényképészet ipar s annak kezelője iparos, nem művészet az egy égi tünemény, melyben a művész a nap sugarával dolgozik.” Ezek Lamartine szavai.

A fényképészetre tehát mint tudományra és művészi alkotásra az önök szives figyelmét és türelmét fölhíván úrain, előadásaimat ezennel megnyitottam!

Apróságok.

Elszólta magát. Egy fényképésznek, ki különben nagyon szórakozott ember volt, halottat kellett levenni.

A mint elhelyezi apparatusát és kinyitja, hogy a levételt végezhesse, így szól:

— Azután — kérem — tessék pár pillanatig nyugodtan maradni.

Élelmes fényképész.

Egy nemrég alapított amerikai városban, mely máris világvárosi igényeket táplál, de még csak egy sor házból áll, letelepedett egy jókedvű fényképész. A mint ott bolyong a városka egyetlen utcáján lakást és műteremnek való helyet keresve, meglát egy czéget, melyen a következő felirat állt: „Itt található a város első fényképésze.” Elmosolyogja magát, tovább megy; alig néhány házzal odább ismét egy czég vonja magára figyelmét, melyen e sorok ékeskednek: „Itt található a világ első fényképésze.” Emberünk is kiállván a versenyre, a következő feliratú czéget akasztja ki pár nap múlva: „Itt található ez utca első fényképésze!”

 Lapunk legközelebbi, vagyis VIII. száma augusztus utolsó hetében fog megjelenni, mert e számhoz fogjuk mellékelni az arczképekből összeállított csoport-képet, melynek elkészítése, a nyáron összetorlódni szokott sok munka miatt, hosszabb időt vesz igénybe.

Felelős szerkesztő, kiadó és laptulajdonos
VERESS FERENCZ.